

Asia: VN/4037/2026

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi eräistä kalastusrajoituksista Saimaalla vuosina 2026-2031

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ympäristöministeriön lausunto luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi eräistä kalastusrajoituksista Saimaalla vuosina 2026–2031

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt ympäristöministeriöltä lausuntoa luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi eräistä kalastusrajoituksista Saimaalla vuosina 2026–2031. Asetuksella kiellettäisiin saimaannorpan keskeisillä elinalueilla norpalle kaikkein vaarallisimpien kalanpyydysten ja kalastustapojen käyttö. Lisäksi verkkokalastus kiellettäisiin 15.4.–30.6. välisenä aikana kuuttien selviytymisen edistämiseksi. Poikkeuksen kieltoon muodostaisi muikkuverkkokalastus, jota voisi harjoittaa 21.6. alkaen.

Yleistä

Saimaannorpan suojelu perustuu laajaan yhteistyöhön, jossa suojelutarpeet ja velvoitteet on pyritty sovittamaan yhteen muiden tarpeiden kanssa saimaannorpan suojelun strategian ja toimenpidesuunnitelman mukaisesti. Ympäristöministeriö on sitoutunut strategian toimeenpanoon yhdessä eri tahojen kanssa ja pitää tärkeänä saimaannorpan suojelun ja kalastuksen yhteensovittamista Saimaalla.

Saimaannorppakanta on pitkäjänteisen yhteistyön ja monipuolisten suojelutoimenpiteiden ansiosta kasvanut nykytasolle 1980-luvun lopulta, jolloin norppia oli vain noin 200 yksilöä. Kanta on kuitenkin edelleen pieni, kannan kasvu on hidasta ja saimaannorppa erittäin uhanalainen.

Kalanpyydyskuolleisuuden lisäksi saimaannorpan uhkana ovat muun muassa ilmastonmuutoksen voimistuvat vaikutukset sekä kannan pienestä koosta ja hajanaisuudesta johtuvat tekijät.

Ilmastonmuutoksen myötä pesinnälle epäedulliset vuodet yleistyvät, mikä heikentää kannan kasvun ja lajin säilymisen edellytyksiä.

Saimaannorppa (*Pusa saimensis*) on ainoastaan Saimaalla elävä, kotoperäinen laji. Saimaannorppa ei ole alalaji, toisin kuin maa- ja metsätalousministeriön lausuntopyynnössä, muistiossa ja sen pohjana olevassa, Pohjois-Savon ELY-keskuksen kalatalousviranomaisen hankeraportissa virheellisesti mainitaan.

Saimaannorpan säilyminen osana Saimaan, Suomen ja maailman luontoa on Suomen vastuulla. Ympäristöministeriö pitää tärkeänä, että saimaannorppakannan kasvu turvataan pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman kirjauksen mukaisesti.

Verkkojen käytön rajoittaminen

Ympäristöministeriö yhtyy maa- ja metsätalousministeriön käsitykseen, jonka mukaan kalastusrajoitukset ovat keskeinen keino erittäin uhanalaisen saimaannorpan säilymisen varmistamiseksi ja lajin suotuisan suojelutason saavuttamiseksi. Rajoitusalueiden laajentuminen 2010-luvulta lähtien on mahdollistanut sen, että yhä useampi norppa selviää lisääntymisikäiseksi, mikä on näkynyt syntyvien poikasten määrän kasvuna. Ympäristöministeriö tukee esitystä kalastusrajoitusalueen laajentamisesta saimaannorpan pesinnän mukaisesti sen palautuessa entisille elinalueilleen. Asetusalueen ulkopuolella on rajoitusalueen kattavuus jatkossakin turvattava sopimusten nojalla ja tarvittaessa muuttamalla asetusta.

Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ovat valtioneuvoston päätöksen lausuman mukaisesti tiedottaneet heinäkuisen verkkokalastuksen vaarallisuudesta ja kehottaneet käyttämään muita pyydyksiä. Myös Metsähallitus ja ELY-keskus ovat osallistuneet tiedottamiseen. Kuolleisuustilastojen perusteella arvioiden on ilmeistä, ettei tiedotuksella ole saavutettu riittävää vaikutusta, vaikka monet Saimaalla kalastavat ovat vapaaehtoisesti heinäkuisesta verkkokalastuksesta luopuneet.

Ympäristöministeriö on huolestunut saimaannorppien kalanpyydyskuolleisuudesta ja katsoo, että se yhdessä elinympäristöä ja pesimisolosuhteita heikentävien tekijöiden kanssa uhkaa saimaannorppakannan kasvua ja lajin säilymistä. Vapaaehtoisten kolaamat apukinokset ja keinopesät edesauttavat saimaannorpan pesinnän onnistumista ja kuuttien hengissä säilymistä huonoina vuosina, mutta valitettavan suuri osuus työn tuloksista kumoutuu kalanpyydyskuolleisuuden myötä.

Verkot ovat saimaannorpille vaarallisia ympäri vuoden, mutta vaarallisimpia ne ovat poikasille itsenäistymisvaiheessa. Viimeisen viiden vuoden aikana Metsähallituksen tietoon on tullut keskimäärin 6,2 pyydykseen kuollutta saimaannorppaa vuodessa. Vuonna 2025 tuli tietoon peräti 11 pyydyksiin kuollutta norppaa, mikä on 2,1 % kokonaiskannasta ja vähintään 12 % kyseisenä vuonna vieroitusikäiseksi selvinneistä kuuteista. Tammi-helmikuussa tänä vuonna on saatu tieto jo neljästä verkkoihin kuolleesta nuoresta saimaannorpasta.

Heinäkuulle ajoittuva verkkokuolleisuus on tunnetusti merkittävää. Vuosina 2011–2025 kuoli (tietoon saatu kuolleisuus) verkkoihin 78 saimaannorppaa, joista 28 heinäkuussa, eli 36 % verkkokuolemista ajoittui heinäkuulle. Norppia on hukkunut myös muikkuverkkoihin, minkä vuoksi niiden käytölle esitettyä lyhennettyä kieltoaikaa ei voida pitää perusteltuna.

Kaikkien kuolleena löydettyjen norppien kuolinsyitä ei pystytä ruhon pilaantumisen vuoksi määrittämään, eivätkä kaikki pyydykseen kuolleet yksilöt tule viranomaisten tietoon. Vuonna 2024 julkaistun tutkimuksen (Jounela ym. 2024. Effects of fishing restrictions on the recovery of the endangered Saimaa ringed seal (*Pusa hispida saimensis*) population. PLoS ONE 19(12): e0311255. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0311255>) mukaan vain noin yksi kolmasosa pyydyksiin kuolleista saimaannorpista tulee kannanseurannan tietoon. Pelkästään havaittu pyydyskuolleisuus jo ylittää potentiaalisen biologisen poistuman rajan. Liian korkea kalanpyydysten, erityisesti verkkojen aiheuttama kuolleisuus muodostaa siten merkittävän uhan saimaannorppakannan säilymiselle tulevaisuudessa.

Edellä todetun perusteella ympäristöministeriö katsoo, ettei maa- ja metsätalousministeriön esitys verkkokalastuskiellon keston osalta riittävällä tavalla huomioi tutkimus- ja seurantatietoa eikä sovita kestävästi yhteen saimaannorpan suojelua ja kalastusta Saimaalla. Esitys ei turvaa saimaannorppakannan kasvua ja lajin säilymistä tulevaisuudessa.

Lisäksi ympäristöministeriö muistuttaa nykyisellä asetuskaudella havaitusta tarpeesta selventää asetusluonnoksen 2 §:n 4 momentin kohtaa ”...ja jonka nieluun levitettynä tai nieluun kaltereilla varustettuna ei missään olosuhteissa muodostu aukkoa, joka on suurempi kuin 150 millimetriä”. Rysillä kalastavien kalastajien kannalta on oleellista, että sallitun aukon koko määritellään asetuksessa yksiselitteisesti.

Valmistelun puutteellisuus

Lausunnolla oleva asetusluonnos on laadittu Pohjois-Savon ELY-keskuksen kalatalousviranomaisen hankeraportin ja voimassa olevan asetuksen pohjalta. Ympäristöministeriön käsityksen mukaan asetusluonnos ei perustu minkään työryhmän esitykseen, toisin kuin asetusluonnoksen muistiossa annetaan ymmärtää.

Ympäristöministeriö pitää asetusluonnoksen valmistelua monilta osin puutteellisena. Asetusta aiemmin uudistettaessa saimaannorpan suojelemiseksi asetettujen kalastuksenrajoittamistoimenpiteiden riittävyttä ja vaikutuksia on tarkasteltu työryhmätyönä yhteistyössä eri viranomaisten, sidosryhmien ja tutkimustahojen kesken ja sen pohjalta laadittu ehdotuksia kalastussäännösten kehittämiseksi. Vaikka kaikilta osin ei yhteisymmärrystä ole syntynyt, on valmistelu vienyt yhteensovittamista eteenpäin. Työryhmän toimenpide-ehdotukset on otettu osaksi saimaannorpan suojelun strategiaa ja toimenpidesuunnitelmaa. Nyt valitettavasti näiden toimenpiteiden toteutumisen ja päivitystarpeiden yhteinen tarkastelu jäi tekemättä.

Ympäristöministeriö pitää valitettavana, ettei asetuksen valmistelussa tällä kertaa tehty yhteistyötä edes keskeisimpien saimaannorpan suojelusta vastaavien viranomais- ja asiantuntijatahojen kanssa. Myös tutkimustahoja on osallistettu yksipuolisesti. Valittu valmistelutapa ei anna vaikutelmaa siitä, että kalastuksen ja saimaannorpan suojelun yhteensovittamista olisi aidosti tavoiteltu. Kalatalousviranomaisen hankeraportin lopputulema vaikuttaa olleen ennalta päätetty jo ennen sen laatimisen aloittamista. Myös toteutettu kansalaiskysely vaikuttaa olleen muodollisuus.

Haaranen Tarja
Ympäristöministeriö

Hyvärinen Esko
Ympäristöministeriö